

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Cursus Theologico-Moralis

Ad usum Tyronum elucubratus, Et in Quotidianis Prælectionibus

Quoad ea, quæ Moralis Theologia disputat de Legibus, de Præceptis
Decalogi, de Restitutione, ac de Contractibus

Viva, Domenico

Patavii, 1723

Quæstio X. De Testamentis, Legatis, & aliis ultimis ejus Conditiones?

urn:nbn:de:hbz:466:1-40673

Q U Æ S T I O X.

De Testamentis, Legatis, & aliis ultimis voluntatibus.

EXaminandum primo, Quid, & Quotuplex sit Testamentum; Et quænam sint conditiones ad valorem Testamenti requisitæ? Secundo, Quænam sint Testamenta privilegiata? Tertio, Quinam testari possint, & Testamentum revocare? Quarto, Quinam possint institui hæredes? Quinto agendum de Renunciatione hæreditatis, Sexto, de Codicillis. Septimo, de substitutione hæredis, & Fideicommissis. Octavo, de Legatis.

ARTICULUS I.

Quid, & Quotuplex sit Testamentum;
Et quænam ejus Conditiones?

- I. *Testamentum est* Voluntatis nostræ justa sententia de eo, quod quis post mortem suam fieri velit cum directa hæredis institutione.
- II. *Quid intersit inter Testamentum, & Codicillum?* Et quot testes ad utrumque requirantur?
- III. *Testamentum scriptum, seu clausum quomodo differat a Nuncupativo?*
- IV. *Quinam esse debeant septem testes ad Testamentum requisiti? Religiosus nequit esse testis sine sui Prælati licentia.*
- V. *Validum est Testamentum, quamvis obnoxium nullitati in foro externo, quando quis interrogat Testatorem, Num velit Cajum instituere hæredem? & ille anuit.*
- VI. *Est pariter validum, si Testator coram septem testibus det alteri schedulam dicens, in ea suum Testamentum contineri.*
- VII. *Pactum inter duos de reciproca hæreditatis successione non valet tanquam mutua donatio irrevocabilis,*

sed valet tanquam duo utriusque Testamenta, quæ ante mortem revocari possint.

I. **T**estamentum dicitur, eo quod mentis testatio sit, seu dispositio; nam ante mortem quilibet jure Gentium facultatem habet disponendi de rebus suis.

Quæritur nunc primo: Quomodo Testamentum definiatur?

Respondeo, ex Ulpian. defini, quod sit *Voluntatis nostræ justa sententia de eo, quod quis post mortem suam fieri velit.* Ita in leg. i., ff. de Testamentis. Per primas particulas convenit cum aliis contractibus inter vivos, per ultimas disconvenit; Nam Testamentum non habet robur ante mortem Testatoris, testante Apostolo ad Hebr. 9. *Ubi Testamentum est, mors intercedat Testatoris necesse est.* Quia tamen hæc definitio Testamenti videtur etiam convenire cum aliis ultimis voluntatibus, nempe cum Legatis, Codicillis, Fideicommissis, & aliis dispositionibus, ideo aliqui cum Bartol. explicant verba illa definitionis, *Iusta sententia*, quod scilicet debeat esse perfecta, atque adeo cum institutione hæredis bonorum universalis; Alii cum Laym. explicant *ly, justam*, hoc est sole.

solemnem, seu Juris solemnitatibus nimiam; Alii apud Laym. addunt definitioni adductae claritatis gratia haec verba, *cum directa haereditis institutione*; hoc enim proprium est Testamenti directe haereditem instituere: Quamvis enim militi concedatur in leg. *Militis*, ff. *de Militum Testamentis*, quod possit in Codicillo haereditem instituere; Codicillus tamen directe ordinatur non ad haereditis institutionem, sed ad aliquid in Testamento explicandum, vel mutandum, addendum, vel detrahendum; ut ad legata instituenda, vel ad substitutionem fideicommissariam faciendam.

II. Unde ad Codicillum satis sunt quinque testes etiam non rogati, inter quos possunt esse etiam mulieres; ad Testamentum vero requiruntur septem testes rogati masculi, & puberes.

III. Quaritur secundo; Quotuplex sit Testamentum?

Respondeo esse duplex. Primum dicitur Scriptum, seu clausum, alterum Nuncupativum, seu apertum. Testamentum scriptum est, quod Testator propria, vel alterius manu coram septem testibus ad id rogatis, seu vocatis subscribit; vel si nesciat scribere, alteri a septem illis testibus diverso tradit suo nomine subscribendum coram iisdem septem testibus, qui etiam uno, eodemque continuato tempore debent illud subscribere, & proprio, vel alieno sigillo signare; Quamvis possint eodem sigillo omnes uti, ut habetur in leg. *Hac consultissime*, Cod. *de Testamentis*. Testamentum vero Nuncupativum, seu apertum habetur, quando coram septem testibus scripto, vel voce articulata profertur: Hodie tamen talis nuncupatio a Notario publico in Scripturam redigi solet, ut, si testes decedant, a tali Instrumento fides veritatis fiat, nec in sinuatione ulla apud Judicem opus sit.

IV. Porro hi septem testes debent esse masculi puberes, liberi, & ad id vocati; nec possunt esse surdi, muti, caeci, furiosi, prodigi, Jure infames, & in Testatoris potestate, nec Pater Testatoris, aut in Patris potestate, nec haeres, aut in haereditis potestate, nec fratres, &c., sed debent esse extranei. Potest legatarius esse testis; Sicut etiam Tutor nominatus in Testamento pro liberis, ex leg. *Qui Testamento* apud Laym.; quia non censentur testari in causa propria, dum de Testamento principaliter testantur. Potest etiam Religiosus esse testis, sed peccat, si id faciat sine Praelati licentia. Quod si alicujus testis defectus publice ignorentur, non per hoc invalidatur Testamentum, quia error communis jus confert.

V. Dubium est primo; An valeat Testamentum, si Notarius, vel alius interroget Testatorem, num velit instituere haereditem Cajum, & ille verbo expresse annuat? Affirmant communiter; quamvis tale Testamentum saepe infringatur, allegando, quod Testator vel non erat mentis compos, vel ob importunitatem suggestionis contradicere non sit ausus.

VI. Dubium est secundo; An valeat Testamentum, si Testator Confessario, vel alteri coram septem testibus schedulam tradat, dicendo tantum, illud esse suum Testamentum, & ibi voluntatem suam contineri? Affirmant communiter apud Molin. disp. 127.; dummodo deinde constet de identitate schedulae.

VII. Dubium est tertio: An valeat pactum inter duos de futura haereditatis successione reciproca? Negant communiter ex leg. *Licet*, Cod. *de Pactis*, quia tolleretur tali pacto facultas testandi; valet tamen non tanquam Testamentum, sed tanquam mutua donatio causa mortis facta, quam possit uterque ad libitum ante mortem

tem revocare; sic enim censentur esse duo Testamenta, unde uterque debet illa subscribere, & proprio sigillo signare, itaut integrum sit utriusque ante mortem Testamentum hoc mutare.

ARTICULUS II.

De Testamentis Privilegiatis.

- I. Plura sunt Testamenta privilegiata, nempe ad pias causas, Tempore pestis, Militis, si fiat coram Principe, si ab ascendentibus inter liberos, aut si ruri fiat, ubi non nisi quinque testes reperiantur.
- II. In Testamento ad pias causas non requiritur solemnitas juris civilis, sed solius juris naturalis, Divini, & Gentium: Pro foro interno satis est, quod constat de mente Testatoris.
- III. Parochus cum alio teste sufficiat ad testandum, etiam in favorem propria Ecclesia.
- IV. Per Testamentum ad pias causas minus solenne revocatur aliud solenne; & probabiliter etiam subsequens ad causas non pias.
- V. Testamentum sine solemnitate juris ad causas profanas validum est quoad legata pia; Et Testamentum sine juris solemnitate ad causas pias valet quoad legata profana.
- VI. Ad causas pias testari potest etiam Filiusfamilias, Impubes, Damnavus ad mortem, Prodigus, Mutus, & Surdus, ac similes. Qui committit bona sua dispositioni Titii, hic debet ad causas pias omnia distribuere. Voluntates Captatoria sunt irrita.
- VII. Tempore Pestis ad Testamentum satis sunt solemnitates jure Gentium requisitae.
- VIII. Quid de Testamento Militis, sive in bellica expeditione, sive in Castris?

IX. Non requiruntur solemnitates, quando Testamentum fit coram Principe, aut a Patre, Matre, vel aliis ascendentibus, ut hereditas inter liberos dividatur. Et sufficiunt quinque testes, quando a rusticis in Villis degentibus plures haberi non possunt.

I. **O**uæritur primo; Quænam dicantur Testamenta privilegiata, in quibus non requiruntur omnes juris solemnitates ad eorum valorem?

Respondeo esse plura. Primo, Testamentum ad pias causas. Secundo, quod fit tempore pestis. Tertio, Testamentum Militis, dum est in expeditione bellica. Quarto, Testamentum coram Principe factum. Quinto, Testamentum, quod a Patre, Matre, aut alio ascendente fit inter liberos. Sexto, Testamentum eorum, qui ruri versantur, ubi plures testes, quam quinque haberi non possunt.

II. Circa Testamentum ad pias causas, in quo scilicet hæres est pia causa, aut substitutionis via hereditas devenit ad pias causas; Dico primo; In eo nulla omnino requiritur solemnitas juris civilis, aut consuetudinis, sed satis sunt solemnitates requisitæ a Jure naturali, Divino, & Gentium: Et ratio est, quia jura sæcularia non possunt præjudicium ferre causis Ecclesiasticis salutem animæ directe spectantibus, nisi a Summo Pontifice approbentur, & recipiantur, ex Cap. Ecclesia, de Constitution. Unde fit, Testamentum ad causas pias factum validum esse, etiamsi nullus in eo testis sit adhibitus, dummodo sufficienter constat de voluntate Testatoris: Certe sæpe duo, vel tres testes requiruntur ad probationem; puta ad testandum, quod talis scriptura facta sit a Testatore, &c., isti tamen duo, vel tres testes requiruntur a Jure Canonico

co solum pro foro externo ; nam in conscientia valet quomodocumque constet de mente Testatoris , ut notat Dian. part. 7. tract. 6. resol. 2.

III. Parochus etiam cum alio teste sufficit ad testandum , quamvis legatum sit pro Ecclesia sua .

IV. Adde , quod Testamentum minus solemne ad pias causas revocatur prius solemne factum ad causas non pias . Immo ex Covar. contra alios apud Dian. loc. cit. resol. 27. censetur habere clausulam derogatoriam subsequen- tium Testamentorum , sicut Testamentum conditum inter liberos .

V. Dico secundo ; Testamentum factum ad causas profanas sine solemnitate juris , quamvis non valeat in ratione Testamenti , valet tamen in foro conscientiae quoad legata pia in ipso contenta , ut communius docent cum Molin. disput. 134. contra Barbof. propter eandem rationem ; quia jura saecularia non possunt praedudicium ferre causis spiritualibus : Et econtra Testamentum factum ad causas pias sine solemnitate juris valet in foro conscientiae etiam quoad legata profana in eo contenta , ut docet Barbof. contra Vasq. , Bonac. , Lug. apud Dian. resol. 4. ; quia si tenet principale , tenet etiam accessorium .

Ex quibus sequitur , quod si moriturus coepit facere Testamentum , aut Codicillum , & morte praeventus non absolvit , quamvis quoad alia illud sit irritum , tamen tenet quoad ea , quae continent ad causam piam , ut notat Dicastil. apud Dian. loc. cit. resol. 19.

VI. Dico ultimo ; Testari ad pias causas possunt non solum omnes , qui possunt jure communi testari , sed etiam Primo filiusfamilias de bonis adventitiis , consentiente tamen Patre . Secundo , Impubes , permissu tamen Principis , ut Malder. contra Bonac. apud Dian. resol. 7. Tertio , Damnatus ad mortem ex consuetudine testa-

ri potest ad pias causas de bonis non confiscatis . Quarto , Prodigus ex Less. Dicastil. contra alios apud Dian. resol. 9. Quinto , Mutus , & Surdus ex Molin. , Lug. contra Hunnium ; Et idem docet de quibusdam aliis Dian. loc. cit. Adde ex Laym. , quod si quis dicat , Committo mea bona dispositioni Titii , tunc Titius censetur nudus haeres , qui debet ad causas pias omnia distribuere ; Si tamen dispositio sit ad causas profanas , irrita est institutio haereditatis collata ad arbitrium , & liberam voluntatem Tertii , ex leg. Si quis , ff. de Haereditibus institutis ; Sicut irritae sunt captatoriae voluntates , ut si quis dicat , Instituote haereditatem , dummodo tamen instituas haereditatem meam , aut meum fratrem , ex leg. Captatoria , ff. de Legatis .

VII. Secundum Testamentum privilegiatum est tempore Pestis ; quia in eo satis sunt solemnitates juris Gentium , ut communius docent contra Molin. , & Vasq. apud Dian. part. 7. tract. 6. resol. 34.

VIII. Tertium Privilegiatum Testamentum est Militis , quod fit a milite in bellica expeditione ; nam si in Castris ille testetur , ad validitatem Testamenti sufficiunt duo testes ; Si vero testetur in conflictu hostium , tunc satis est , quod per duos testes innotescat militem proprio sanguine in clypeo , vel vagina , vel alia materia testamentum scripsisse , &c. Addunt alii apud Dian. part. 7. tract. 6. resol. 64. , Privilegia concessa militi stanti in Castris propter dignitatem militiae , & utilitatem Reipublicae convenire etiam omnibus doctoris gradu insignitis , ex leg. 2. , ff. de Origine Juris ; Sicut conveniunt omnibus aliis , qui in hostili loco decedunt , perinde ac si essent milites , ut notat Laym.

IX. Quarto : Privilegiatum est Testamentum factum coram Principe ; satis enim est , quod constet ultimam voluntatem ;

voluntatem Testatoris expressam fuisse Principi voce, vel scripto absque alia solemnitate, ex leg. *Omnium*, Cod. de Testamentis.

Quinto: Non requiritur solemnitas testium in Testamento, quod a Patre, Matre, aliove ascendente conditum est, itaut liberis hereditas dividatur, quamvis portionibus inæqualibus.

Demum in Testamento facto a Rusticanis, quando sunt in locis, ubi non possunt haberi plures testes, quam quinque, hic numerus testium fuit, ex leg. ultim., Cod. de Testamentis; Et in terris subjectis temporali dominio Pontificis satis est præsentia Parochi, & duorum, vel trium testium, ut notant Laym., & Molin. disp. 133.

ARTICULUS III.

Quinam testari possint, & Testamentum revocare?

- I. Omnes testari possunt, nisi iis jure naturali, aut positivo prohibeatur. Nemo autem ad testandum tenetur; Expedi tamen ad pias causas aliquid relinquere.
  - II. Naturali jure nequeunt testari infantes, amenes, furiosi, dum furore sunt correpti.
  - III. Jure positivo vetatur Testamentum surdis, & Mutis a nativitate. Quid de Cæcis, Prodigis, Mancipis, Usurariis, Damnatis ad mortem, Impuberibus, Filiisfamilias? Quid de Clericis, ac de Beneficiariis? Quid de Regularibus?
  - IV. Num valide, an solum illicite absque Superioris licentia testentur, aut donent, qui vota simplicia in Societate Jesu emisserunt ante professionem?
  - V. Quonam pacto revocari possit Testamentum?
  - VI. Ut prius Testamentum reddat posterius invalidum, quid requiratur?
- Pars IV.

Et quomodo possit posterius Testamentum invalidare prius, in quo habetur clausula invalidativa posterioris?

- VII. Qui juravit se non revocaturum esse Testamentum, quandonam possit illud revocare? Hujusmodi juramentum non est contra bonas mores, nec absolute nullum.

I. Certum est, omnibus habentibus liberam facultatem disponendi de bonis suis licitum esse testari, nisi aut naturali, aut positivo jure prohibeantur. Certum etiam est, neminem per se loquendo obligari ad testandum, quamvis aliquando fieri debeat Testamentum ad vitandas lites, & incommoda, quæ aliter obvenirent; Et Christiani ad id adhortandi sunt, ut pro ratione suarum facultatum aliquid ad pias causas pro anima sua relinquunt, ut recta ratio, & aliorum exempla suadent.

Quæritur tamen, Quinam prohibeantur testari?

II. Dico primo; Jure naturali prohibentur omnes, qui rationis usu carent; ut sunt infantes, amenes, furiosi; Quamvis si illud condiderint, dum furor intermisit, & habebant lucida intervalla, ratum esse debet, licet postea in furorem reciderint.

III. Dico secundo, Jure positivo prohibitum esse testari, Primo, Surdis, & Mutis a nativitate; Cæcis vero permittitur testari, sed cum aliis conditionibus relatis a Dian. part. 5. tract. 6. resol. 26.; Secundo, Prodigis, quibus bonorum administratio est interdicta; Tertio, Mancipiis; testari enim non possunt, nisi ad pias causas, vel domino consentiente; Quarto, Usurariis manifestis, nisi prius satisfecerint, aut cautionem dederint; Quinto, Damnatis ad mortem, ubi eorum bona confiscanda sunt; Sexto Impuberibus ob judicii immaturitatem. Secundo,

primo, Filiisfamilias, qui tantum de bonis Castrensibus, vel quasi castrensibus testari possunt, de Adventitiis vero solum ad pias causas de consensu Patris: Clericus tamen testari potest de bonis adventitiis etiam sine licentia Patris, & sine solemnitatibus juris Civilis, ut notat Dian. part. 5. tract. 3. resol. 124; sed cum solemnitatibus juris Canonici, adhibendo scilicet duos tantum, vel tres testes, ex eodem Dian. lo. ci. resol. 52.: Beneficiarius testari non potest de bonis Beneficii ad causas non pias; quamvis possit aliquid legare consanguineis, famulis, aut aliter benemeritis per modum justae remunerationis. Possunt tamen Episcopi, & Cardinales de licentia Pontificis (quae ex justa causa dari potest) ad usus profanos testari de bonis Ecclesiasticis. Demum Regulares, qui non sunt Regulares Milites, ne de consensu quidem Superioris testari possunt; (sicut nec filiusfamilias sine consensu Patris,) possunt tamen de licentia Superioris aliquid donare causa mortis, sicut possunt donatione inter vivos, ut docet Dian. part. 5. tract. 3. resol. 128., quia magis est donare inter vivos, seu irrevocabili-ter, quam donare causa mortis, ita scilicet ut donatio incipiat habere effectum suum post mortem donantis; ergo si Praelatus potest dare licentiam ad primum, poterit etiam ad secundum; Quamvis possit ex Laym. ad arbitrium talem licentiam revocare ante mortem donantis.

IV. Religiosi Societatis Jesu post emissam vota simplicia ante professionem, quamvis illicite, valide tamen testantur absque licentia Superioris, ex Sanch. lib. 7. cap. 8. num. 25. contra Less. cap. 4. n. 28. & Molin. disp. 139; quia cum retineant dominium rerum suarum, voto paupertatis non irritatur eorum donatio, sed solum prohibetur usus sine licentia Superioris:

Laym. etiam lib. 3. tract. 5. cap. 7. juxta sententiam Lessii, & Molinae contra Sanch. docet, donationes omnes factas ab habentibus vota simplicia in Societate Jesu sine licentia Superioris esse irritas; non secus ac donationes pupilli sine auctoritate Tutoris; quia Tridentium irritat omnes donationes non factas in duobus mensibus ante professionem, & excipit Societatem Jesu solum circa ea, quae sunt propria suarum constitutionum; Unde cum sit contra Constitutiones renunciare sine licentia Superioris, ideo irritae videntur hujusmodi renunciationes; Hinc Notarii licentias Superiorum in hujusmodi renunciationibus solent inferere.

V. Porro circa revocationem Testamenti certum est, quod Testamentum, & quaelibet ultima voluntas possit ad arbitrium Testatoris revocari, & mutari, potestque revocari tam tollendo aliquid substantiale, verbi gratia sigillum a Testamento facto, quam conficiendo novum Testamentum perfectum, & solemne; aliter per secundum Testamentum non revocatur primum, ex leg. *Hac consultiissima*, Cod. de Testamentis, nisi in aliquibus casibus exceptis, ut notat Laym. cap. 4; verbi gratia, si secundum minus solemne sit ad pias causas, vel inter liberos factum.

VI. Ubi notandum, quod si in priori Testamento dicat Testator, quod si alterum Testamentum conditurus sit, nolit secundum habere vim, in tali casu secundum Testamentum non revocat prius, nisi addat clausulam derogatoriam prioris: Immo non satis est, ut dicat in secundo Testamento, quod nolit valere alterum Testamentum prius factum, cum possit id dici ex oblivione prioris; sed debet revocare clausulam illam appositam in priori Testamento, & tunc valebit secundum Testamentum; nam ex leg.

Si,

Si quis, ff. de Legatis nemo potest eam sibi legem dicere, ut a priori voluntate recedere non liceat.

VII. Dubium est, An qui juravit, se non revocaturum Testamentum, possit illud deinde revocare?

Respondeo cum communi contra Gomez apud Dian. part. 5. tract. 3. resol. 122., quod peccet mortaliter peccato perjurii, si sine justa causa revocet; revocatio tamen erit valida in utroque foro: Quod si detur justa causa revocandi, verbi gratia, quia dispositum est contra leges justas, licite revocari potest; quia juramentum esset iniquum; Potest autem peti relaxatio talis juramenti, quamvis non dispositi contra leges justas, juxta dicta quaest. 1. art. 4. Non tamen admiserim, quod docet Gomez apud Dian. loc. cit., tale juramentum esse absolute nullum, utpote contra bonos mores, dando heredibus occasionem desiderandi mortem Testatoris; (sicut in leg. Stipulo ff. de Verbor. obligat. dicitur esse iniquum, & non observandum hoc pactum, Instituo te heredem, & nisi praestitero, spondeo tibi tantam pecuniam, quia tale pactum est contra libertatem naturalem testandi;) Et ratio est, quia non videtur esse contra bonos mores, nec peccatum ullum, in reverentiam Numinis invocati carere libertate testandi.

ARTICULUS IV.

Quinam possint Heredes institui?

- I. Heredes vel instituuntur a Testatore, vel veniunt ab intestato; Vel sunt necessarii, vel non necessarii; Vel universales, & ex asse, vel particulares, quibus aliqua pars assis relinquatur. Quanam sint Assis partes?
- II. Heredes necessarii quinam sint? Et

quanam sit legitima portio descendendum? Quinam in portionem hereditatis admittuntur in Capita, quinam in Stirpes? In feudalibus quinam, & quomodo succedant?

- III. Quomodo se gerere debeat Pater, ac Mater relate ad filios illegitimos? Quid relinquere possint Spuriis praeter alimentia?
- IV. Omnes homines, & Communitates institui possunt heredes, nisi specialiter prohibeantur, ut Spurii, Haeretici, Infames, qui dicuntur intestabiles. Quid de Religiosis? Quid de Professis Societatis Jesu? Potest domus Professa Societatis Jesu institui haeres; non tamen Conventus Fratrum Minorum.
- V. Heredes ab intestato quinam veniant? Quandonam succedant consanguinei in linea transversali usque ad decimum gradum? Et quandonam Fiscus saecularis, quando Ecclesiasticus succedant?
- VI. Uxor, qua sine dote nupsit, quandonam succedat in quarta parte bonorum Mariti? Et quando maritus pauper in quarta parte bonorum uxoris?
- VII. Quid restituere debeat conjux transiens ad secundas nuptias?
- VIII. Haeres suus in hereditate succedit, antequam illam adeat, non vero haeres non suus.
- IX. Qui hereditatem acceptavit, num teneatur aliquando solvere creditoribus defuncti supra vires hereditarias? Et quando illi competat quarta Trebellianica, aut Falcidia?

I. **H**Æredes, alii instituuntur a Testatore, alii veniunt ab intestato, seu de jure succedunt in hereditate, etiam nullo condito Testamento, aut Testamento non legitime condito. Rursus heredes ex Testamento, seu qui instituuntur in Testamento, alii sunt necessarii, hoc est,

X 2 quos

quos Testator cogitur instituere, nisi justam habeat causam exhæredandi, ut sunt descendentes, & iis deficientibus, ascendentes; Alii non necessarii, quos scilicet non cogitur instituere Testator, ut sunt extranei. Demum alii sunt hæredes universales, seu ex asse; alii particulares, quibus scilicet aliqua pars hæreditatis relinquitur, verbi gratia, triens, quadrans; &c.. Sciendum enim, hæreditatem dividi in jure in duodecim uncias, quæ Assis nomine continentur. Unde duodecima pars hæreditatis vocatur Uncia; sexta pars vocatur Sextans, hoc est, duæ uncia; quarta pars vocatur Quadrans, hoc est, tres uncia; tertia pars vocatur Triens, hoc est, quatuor uncia; Quincunx dicuntur quinque uncia; Semis, vel Semissis, sex uncia; Septunx, septem uncia; Bes, octo uncia; Dodrans, novem uncia; Dextrans, decem uncia; Deunx, undecim uncia; As demum dicitur integra libra, seu hæreditas. Hæres autem particularis in hoc differt a Legatario, quod Legatarius, cui aliqua res determinata relinquitur in Testamento, nullum onus subire debet; e contra hæres particularis subire debet partem onerum hæreditatis juxta partem hæreditatis, quam acquirit. His explicatis

II. Dico primo, hæredes necessarios esse solum Descendentes, & iis deficientibus, Ascendentes, qui sunt consanguinei in linea recta. Porro legitima portio descendantium est triens hæreditatis, si non plures sint, quam quatuor liberi masculi, vel scæminæ; Semissis vero, si plures sint, quam quatuor; Et in horum liberorum numero ponendus est, qui renunciavit hæreditati, non vero qui est incapax hæreditatis vel ob ingressum in Religionem, vel quia est exhæredatus, &c. Si tamen unus ex liberis defunctus nepotes reliquit, isti omnes repræsentant personam Patris sui, & in ejus-

dem portionem succedunt; Unde cum reliquis liberis Testatoris non in capita, sed in stirpes in hæreditatem admittuntur. Hæc tamen legitima portio, quæ hæredibus necessariis debetur, est solum ex bonis, quæ sunt de substantia Patris, non vero ex bonis feudalibus, quæ dicuntur ex pacto, & providentia secundum gratiam, & liberalitatem concedentis; Sic Regna, & Comitatus Magnatum debentur Primogenito, dummodo aliis sustentatio sufficiens relinquatur. Quod diximus de Descendentibus, dicas de Ascendentibus; nam deficientibus descendantibus, triens hæreditatis debetur Patri, & Matri Testatoris; Quod si neuter superviverit, in locum patris succedit avus, & avia paterna, & in locum matris avus, & avia materna. Quare si hujusmodi legitima portio debita hæredibus necessariis non relinquatur in Testamento, non adjecta causa, verbi gratia, ingratitude, Testamentum erit nullum quoad hæredis institutionem, quanvis valeat quod legata, & alia.

III. Hic autem notandum primo, quod deficientibus descendantibus simul, & ascendentibus, non sit necesse instituere ullatenus hæredem fratrem, vel sororem Testatoris, ut communiter docent contra Riccium apud Dian. part. 1. tract. 8. resol. 85., & part. 5. tract. 3. resol. 114., quamvis possint isti conqueri tanquam de inofficioso Testamento, si fuerit relicta hæres aliquis infamis. Secundo, quod Pater non teneatur instituere hæredes filios naturales non legitimatos; quamvis si careat filiis legitimis, possit illos hæredes instituere, dummodo non fraudet parentes debita portione. Si vero Testator habeat filios legitimos, non potest relinquere filiis naturalibus, eorumque matri plusquam unam unciam hæreditatis. Mater tamen juxta jus Cæsareum æque tra-

tractare potest filios legitimos, ac naturales, cum æquali jure succedant in hæreditate, ut notat Molin. disp. 166. apud Laym. Spuriis, hoc est natis ex coitu damnato, & punibili (seu ex Patre, & Matre, qui non poterant tempore conceptionis propter impedimentum dirimens in matrimonium conjungi,) nihil relinquere potest Pater præter alimenta juxta proprium statum, quæ sunt de jure naturæ; Unde in hoc jus Canonicum revocavit jus Civile, ut notat Dian. part. 5. tract. 3. resol. 112. Potest etiam aliquid iis relinquere in remunerationem pro benemeritis, quia hæc est solutio, non donatio; at non veniunt pro benemeritis obsequia debita Patri, ut notat Dian. loc. cit. resol. 131. Potest Avus instituere hæredem nepotem filium spurii, si non faciat id intuitu patris; potestque etiam mater probabiliter ex Lefs., dummodo non sit illustrius habens filios legitimos.

Si tamen Pater instituat hæredem extraneum cum onere, quod hæreditatem det spurio, peccat graviter acceptans hæreditatem cum tali promissione; eo quod prohibeatur id graviter in lege; Quia vero promissio isthæc est nulla, ideo nihil deinde tenetur dare spurio, ut notat Becan. apud Dian. loc. cit. resol. 121.

IV. Dico secundo, posse omnes homines, & Communitates institui hæredes, nisi specialiter prohibeantur. Prohibentur enim primo Spurius, ut diximus. Secundo, hostium Civitates, & Communitates Judæorum. Tertio, Hæreticus, & Apostata, necnon deportatus, seu damnatus ad metalla. Quarto, Collegium, quod non est erectum auctoritate publica, exceptis Contraternitatibus, quæ pietatis causa institutæ sunt etiam sine auctoritate Superioris. Quinto, Occisor Testatoris, & alii, qui in jure dicuntur intestabiles, ut occisor Cardinalis.

Demum circa Religiosos certum est omnes professos Ordinum, quibus concessum est bona immobilia in communi possidere, posse institui hæredes, & ab intestato succedere, ut notat Sanch. lib. 7. cap. 12.; Ex Trident. autem sess. 25. cap. 3. omnibus Ordinibus id conceditur, præterquam Cappuccinorum, & Minorum de Observantia. Quia tamen Societas Jesu concessionem hanc Tridentini bona immobilia, & redditus possidendi non accepit, ideo Professi Societatis Jesu non possunt institui hæredes, nec possunt ab intestato succedere ipsi, nec loca ubi degunt: Immo quamvis Collegia, & domus probationis Societatis Jesu possint bona immobilia, & redditus possidere, non possunt tamen succedere in hæreditate ratione professi, aut alterius habentis vota formata, ut habetur in 6. part. Constit. cap. 2. Illud autem est discrimen inter Ordinem Cappuccinorum, aut Minorum de Observantia, & Societatem Jesu, quod Collegia, & Domus Professæ societatis, quamvis non possint ratione Professi acquirere hæreditatem aut ex Testamento, aut ab intestato; possunt tamen etiam Domus Professæ institui hæredes, & hæreditatem adire; ita tamen, ut si in hæreditate habeantur bona immobilia, Domus professæ possit illa vendere; Contra vero non solum Professi Cappuccini, & de Observantia non possunt institui hæredes, sed neque eorum Conventus; & probabiliter ex Sanch. lib. 7. cap. 25. nec eorum Ecclesiæ; Immo probabiliter ex eodem Sanch. contra Rodriq., nec potest Fratribus Minoribus relinqui hæreditas cum pacto, quod vendatur, & in necessarios usus pretiam venditionis expendatur; quamvis possit institui hæres alius cum onere, quod hæreditatem vendat, & pretium in Fratrum necessitates convertat.

V. Dico tertio, Hæredes ab intestato ante omnes venire liberos legitimos tum mares, tum fœminas æqualibus portionibus; In istorum autem mortuorum locum succedunt nepotes in stirpes, non in capita, ut supra diximus. Secundo, deficientibus descendentes, veniunt, ut supra etiam diximus, Ascendentes, videlicet pater, & mater Testatoris; in quorum mortuorum locum succedunt avi, & avia illos representantes. Quod si una cum patre, & matre, vel avis adsint etiam fratres, & sorores Testatoris, etiam ipsi succedunt æqualiter, seu in Capita. Tertio, deficientibus descendentes, & ascendentes, succedunt fratres, & sorores ex utraque parte conjuncti æqualibus portionibus, & excludunt conjunctos, vel ex patre tantum, vel ex matre tantum. Mortuis fratribus, & sororibus, succedunt eorum liberi, & his deficientibus succedunt fratres, aut sorores ex una tantum parte conjuncti: Quibus etiam deficientibus, devolvitur successio ad propinquiores Collaterales usque ad decimum gradum in Capita, ut habetur apud Molin. disp. 164. & Laym. Quarto, deficientibus omnibus hæredibus in linea transversali usque ad decimum gradum, succedit conjux defuncti, & conjuge etiam deficiente succedit Fiscus sæcularis in bonis Laici, & Ecclesiasticus in bonis Clerici, ex leg. *Vacantia*, Cod. de Bonis vacantibus.

VI. Ubi notandum primo, quod si uxor marito nupsit sine dote, debeat, si inops est, succedere in quarta parte bonorum mariti, etiamsi hæreditas ad consanguineos pertineat; ita tamen ut si Testator relinquat liberos, ad uxorem spectent solum usufructus quartæ partis bonorum mariti, dum ipsa vivit, & deinde si plures, quam tres liberi adsint, ipsa cum iisdem in capita succedat; Et eadem est ratio, si uxor dives præmoriatur relicto marito

inope.

VII. Notandum secundo, quod uxor, quæ susceptis ex priore matrimonio liberis transit ad secundas nuptias, debet servare, & relinquere liberis quicquid donatione, aut testamento habuit a priore marito: Et idem dicas de marito transeunte ad secundas nuptias. Quod si ad secundas nuptias non transeant, possunt bona a conjuge profecta (excepta donatione propter nuptias, & lucris ex dote) consumere, & alienare; Quod si non alienarint, possunt deinde liberi illa sibi vindicare.

VIII. Notandum tertio discrimen, quod intercedit inter hæredem suum, & hæredem non suum; Nam hæres suus (videlicet proximus descendens in possessione defuncti existens tempore mortis, cui annumeratur posthumus legitimatus, & professus,) quia censetur una persona cum defuncto, succedit in hæreditate, & ejus dominium acquirit, antequam illam adeat: Contra hæres non suus (quales dicuntur omnes alii hæredes) non acquirit dominium hæreditatis, antequam illam adeat, hoc est voluntarie acceptet, profitendo se esse hæredem; habetque anni spatium ad deliberandum, an velit illam acceptare. Peccat autem ex Sanch. lib. 6. dub. 4., & Molin. disp. 345., si nolit illam acceptare, qui debitis est obstrictus, quibus non potest aliter satisfacere, & non vult, ut creditoribus, sed ut hæredibus ab intestato hæreditas obveniat; qui enim ex justitia ad aliquid obligatur, tenetur etiam adhibere media non multum difficilia ad illud ponendum, atque adeo qui tenetur solvere creditoribus, tenetur etiam acceptare hæreditatem necessariam ad solvendum.

IX. Notandum ultimo, quod qui hæreditatem acceptavit, ita teneatur onera hæreditatis subire, ut duo habeat privilegia; Primum est, quod si intra tri-

triginta dies coepit facere inventarium, & intra alios septuaginta novem compleverit, non teneatur solvere creditoribus defuncti supra vires hereditatis; quod etiam competit Ecclesiae, & Fisco, si instituatur haeres, quamvis inventarium non confecerint: Immo Sanch., & Vasq. contra Covarr., & Molin. apud Laym. dicunt, neminem in foro conscientiae ad id teneri. Secundum privilegium est, quod talis haeres, deductis expensis funeris, & solutis debitis, &c., saltem quartam partem hereditatis habere debeat; aliter detrudere potest illam de legatis, beneficio legis Falcidiae a Falco Consule latae, ut habetur in Digestis, & Cod. *Ad legem Falcidiam*; quamvis in legatis piis cesset lex ista Falcidia, ut notat Less. cap. 19. num. 88.; Sicut cessat in iisdem quarta Trebellianica, seu quarta pars, quae debetur illi, qui instituitur haeres cum onere restituendi alteri hereditatem, beneficio legis factae a Trebelliano Senatus Consulto: Confunduntur autem in jure quarta Falcidia, & Trebellianica, cum fere idem importent.

ARTIC. V.

De Renunciatione Hereditatis.

- I. Hereditatis renunciatio non subsistit, nisi juramento firmetur.
- II. Quid si filius post portionem suam acceptam hereditati renunciet? Quid si juramento renunciet in praedictum posterorum? Quid si renunciet in favorem fratris, & interim parens decedat? Renunciatio hereditatis non se extendit ad feudalia, nec ad alimenta.
- III. Irrita est renunciatio hereditatis, quae speratur obvenire, exceptis nonnullis casibus.
- IV. Quanam renunciatio hereditatis facta ante ingressum in Religionem a

Tridentino irritatur?

- V. Hac in re nihil Tridentinum innovavit circa institutum Societatis Jesu.
- VI. Irrita est renunciatio facta a Candidatis Societatis in causas profanas, aut in causas pias, sed sub conditione professionis, si non fiat juxta Tridentinum.
- VII. Qui a Societate dimittitur, num possit repetere, quod illi donavit?

I. **O**uæritur primo: An valeat renunciatio hereditatis facta ab haerede necessario?

Respondeo, illam non subsistere, nisi sit juramento firmata; jure enim Civili statutum est propter bonum publicum, ut hereditas pactis nec dari, nec auferri possit; ut docent communiter Doctores in leg. *Hereditas*, Cod. *de Pactis conventis* apud Laym.

II. Notandum tamen primo, quod si filius (aut alius haeres necessarius,) vivente patre, integram suam portionem acceperit, & deinde renunciaverit reliquæ hereditati, valide renunciaverit; quamvis ex Molin. disp. 579., si deinde bona patris crescant, non obstante renunciatione nuda, adhuc possit in morte patris petere legitimam portionem talis augmenti. Secundo, quod si filius cum juramento renunciet hereditatem, valida est renunciatio, quamvis id cedat in detrimentum eorum, qui filio successuri essent; quia istis nullum jus illius hereditatis, vel alterius competit, nisi dependenter a persona patris. Tertio, si quis renunciavit in favorem fratris, eo mortuo ante mortem patris renunciatio corrumpitur; cum cesset ejus causa. Demum renunciatio sicut non extenditur ad feudalia, quia non debentur jure hereditario, sed ex concessione Principis, seu ex pacto, & providentia, ita nec extenditur ad alimenta, utpote jure naturæ debita; & communiter nec ad dotem necessariam, quippe quæ suc-

ce-

cedit loco alimentorum.

III. Quæritur secundo: An Titius sperans aliquam hereditatem sibi vel ex Testamento, vel ab intestato obtenturam, possit illam alteri promittere, aut obligare?

Respondeo negative; irritantur enim huiusmodi pacta in *leg. ult.*, Cod. de *Pactis* propter infidias, quæ parantur ejus vitæ, super cujus bonis paciscuntur, ut ait Glossa. Excipe tamen primo, nisi adsit consensus ejus, de cujus hereditate agitur, & talis consensus usque ad mortem perseveret; potest enim ille semper consensum revocare, ut proinde dicatur voluntas hominis ambulatoria usque ad ultimum vitæ spiritum. Secundo, nisi pactum fiat circa hereditatem personæ incertæ, quia sic non datur ansa infidiis. Tertio, si donetur hereditas personæ certæ alicujus Communitatis; idque propter eandem rationem.

IV. Quæritur tertio: Num renunciatio hereditatis facta ab aliquo ante ingressum in Religionem sit valida?

Respondeo, certum esse, quod Tridentin. sess. 25. cap. 16. irritet renunciaciones etiam juratas eorum, qui Religionem ingrediuntur, nisi factæ sint cum licentia Episcopi, vel Vicarii intra duos menses proximos ante professionem, nec vult illas effectum sortiri, nisi secuta professione. Certum etiam est, quod si huiusmodi renunciaciones fiant multo tempore ante ingressum, & non intuitu ingrediendi in Religionem, sint validæ; Si tamen fiant paulo ante ingressum, & intuitu ingressus, probabile est ex Navar., Molin. disp. 139.; Sà, Rodriq., Laym. cap. 7. contra Vasq., Sanch. lib. 7. cap. 5. & alios apud Pelliz. tract. 2. cap. 9. num. 4. esse invalidas; tum quia Tridentinum loquitur absolute de omnibus renunciacionibus factis ante duos illos menses; tum etiam quia aliter frustraretur finis Tridentini intendenti

rueri libertatem Novitiorum ad egrediendum; tum demum quia id declararunt Cardinales apud Marsilium citatum a Laym.: Docent etiam Navar., Sanch., Laym. contra Molin. disp. 149. esse pariter irritas donaciones, & renunciaciones factas post ingressum, sed ante duos illos menses sub conditione expressa securæ professionis; quia sic etiam libertas ad egrediendum Novitiorum minueretur; nam ipsi ægre contristare vellent donatarios, dejiciendo illos a possessione incæpta bonorum; & donarii omnes modos adhiberent, quibus novitius ad profitendum inducatur. Quod si tales donaciones fierent non longe ante ingressum, probabile etiam est esse invalidas; Videntur enim factæ in fraudem Canonis Trident.

V. Notandum hic, Tridentinum ibidem addere, quod nolit hac in re innovare quicquam circa institutum Societatis Jesu, in quo præcipitur cap. 4. Exam. Gener., quod ingressurus juxta Consilium Christi Domini, *Si vis perfectus esse, Vade, vende, quæ habes, da pauperibus, & sequere me*, debeat ante ingressum vel bona sua erogare in causam piam, puta pauperibus sine spe illa recuperandi, vel promittere se prompte relicturum omnia post annum ab ingressu, quandocumque illi injunctum fuerit. Potest etiam fieri post edita vota simplicia renunciatio in consanguineos, accedente tamen consilio, & judicio unius, aut plurium prudentium, & licentia Superioris; aliter erit irrita, ut docet Lessius cap. 4. num. 28., & Layman contra Sanch., ut diximus articulo 3. n. 5.; quia Tridentinum irritat omnes donaciones, & renunciaciones non factas intra duos illos menses, aut juxta Societatis institutum.

VI. Censeo tamen contra Less. lib. 2. cap. 41. num. 41. irritas etiam esse renunciaciones factas a Candidatis Societatis Jesu ante ingressum, vel absolute

lute in causas profanas, vel in causas pias, sed sub conditione professionis fecutura; quia tales renunciaciones non sunt iuxta institutum Societatis.

VII. Notandum etiam, quod qui aliquid relinquit Societati, si dimittatur, non potest illud repetere, ut declaravit P. Claudius anno 1584., quia censetur talis donatio facta iuxta institutum, & sine spe recuperandi.

ARTIC. VI.

De Codicillis.

- I. Codicillus, quasi parvus Codex, est quoddam Testamentum imperfectum, supponens heredem; In eo quinque testes sufficiunt.
- II. In testamento carente debitis requisitis clausula Codicillaris fert, ut vim habeat Codicilli, si non desint requisita ad Codicillum.
- III. Vt clausula Codicillaris legata subsistunt, quamvis non subsistat heredis institutio: Sunt alii etiam ejusdem clausula effectus.
- IV. Potest Codicillus esse Nuncupationis coram quinque testibus. Legatum potest nuncupari relinqui a Testatore; Sed heredis institutio debet ore Testatoris proferri, saltem ad alterius interrogationem.

I. Quæritur primo: Quam vim habeat Codicillus?

Respondeo, Codicillum esse quasi parvum Codicem, seu scripturam, qua ultima aliqua voluntas absque directa heredis institutione continetur; Unde est quoddam Testamentum imperfectum; tum quia non requiritur solemnitas Testamenti; cum ad Codicillum satis sint quinque testes, licet non rogati, & fœminæ; tum etiam quia Codicillus supponit heredem vel in Testamento institutum, vel succedentem ab intestato, & solum deservit

Pars IV.

vel ad legata, & fideicommissa relinquenda, vel ad Testamentum declarandum, aut immutandum. Ex quo sequitur, quod possit Codicillus fieri etiam nullo facto Testamento, obligando verbi gratia ad aliqua legata heredem ab intestato venientem.

II. Quæritur secundo: An si Testator intendens facere Testamentum non adhibeat solemnitates requisitas ad Testamentum, sed requisitas solum ad Codicillum, talis scriptura cum non habeat vim Testamenti, habeat saltem vim Codicilli?

Respondeo distinguendo; si enim illi addatur clausula codicillaris, dicendo, verbi gratia, Si hæc mea dispositio non valeat ut Testamentum, valeat ut Codicillus, aut valeat quantum valere potest, certe vim Codicilli habet, cum habeat solemnitates ad illum requisitas: Quod si talis clausula non addatur, neque habebit vim Testamenti, neque vim Codicilli; nisi forte ex conjecturis præsumatur, quod disponens voluerit, scripturam illam valere, ut Codicillum, si non posset valere ut Testamentum: Sicut præsumeretur in casu, verbi gratia, quod quis aliquid relinqueret filio, aut alii valde dilecto; nam vehemens amor præsumptionem facit clausulæ codicillaris, ut notatur in leg. Testamento, ff. de Fideicommissis.

III. Effectus autem clausulæ codicillaris sunt, quod quamvis irrita sit institutio heredis in ea scriptura facta, subsistant tamen legata, & alia ibi posita; unde solvenda sunt ab heredem ab intestato. Secundo, si Testator carens heredibus necessariis (hoc est descendentes, vel ascendentes) instituat in tali Codicillo heredem extraneum, ita hereditas debet redire ad heredem ab intestato, ut isti teneantur hereditatem dare illi extraneo, retenta sibi tantum quarta Trebellianica, hoc est quarta parte hereditatis,

X. jux.

juxta legem Trebelliani; Quamvis id non militet, si hæres extraneus sit pia causa, ut diximus etiam de Lege Falcidia, quæ cessat, si legata sint ad pias causas: Quod si Testator habens hæredes necessarios instituat extraneum, hæredes necessarii, detracta portione legitima, debent reliquam hæreditatem huic extraneo restituere.

IV. Notandum demum, Codicillum (ut diximus de Testamento) posse fieri vel in scriptis, adhibitis quinque testibus, qui se subscribant, vel per nuncupationem declarando voluntatem suam coram quinque testibus; Qui pariter nuncupativus vocatur, quamvis deinde in Scripturam redigatur. Præterea hæredem debet Testator ore proferre, saltem ad interrogationem alterius; aliter invalida est institutio hæredis, si propter infirmitatem non potest Testator loqui, ex leg. *Subemus*, Cod. de Testamentis: Econtra satis est ad validitatem legati, quod nutu relinquatur, ex leg. *Nutu*, ff. de Legatis.

ARTICULUS VII.

De Substitutione hæredis, & Fideicommissis.

- I. Substitui quis potest in hæredem, vel directe per substitutionem sive Vulgarem, sive Pupillarem, sive Exemplarem; Vel indirecte per Fideicommissariam, vel per Mixtam, sive Reciprocam, sive Compendiosam.
- II. Pupillaris substitutio habetur, si fiat hæres pupillus sub ea conditione, quod si ante pubertatem decedat, alius sit hæres: Exemplaris est instar Pupillaris, si scilicet filio amentis, surdo, & muto, aut prodigo alius in hæredem substituatur.
- III. Fideicommissaria substitutio habetur, quando gravatur hæres, ut hæreditatem vel totaliter, vel partialiter alteri restituat; quod etiam fieri potest per Codicillum.

IV. Potest vi hujus indirecta substitutio nis fideicommissaria detrahi quæta Trebellianica, non tamen a legatis; nec si substitutio sit ad piam causam; Nec a legatis piis detrahitur Falcidia.

V. Quenam dicatur substitutio Mixta Reciproca; Quenam Compendiosa?

I. **M**ultipliciter potest aliquis substitui in locum hæredis. Primo, directe per substitutionem vel Vulgarem, vel Pupillarem, vel Exemplarem. Secundo indirecte per substitutionem fideicommissariam. Demum per substitutionem mixtam, quæ sit vel Reciproca, vel Compendiosa, quas omnes sex substitutiones mox explicabimus.

II. Prima substitutio dicitur Vulgaris, quæ communiter, & vulgo accidit, instituendo, verbi gratia, hæredem Titium, & in locum Titii (si scilicet aut nolit, aut non possit esse hæres, eo quod, verbi gratia, ante Testatorem moriatur) substituendo Cajum.

Secunda Pupillaris; quando scilicet instituitur hæres aliquis pupillus, seu impubes sub ea conditione, ut si ante pubertatem decesserit, alius sit hæres: Cum enim pupillus non possit Testamentum facere, jura voluerunt, ut qui relinquit illum hæredem, faciat pro illo Testamentum in casu, quo ante pubertatem moreretur: Ad hoc tamen requiritur, ut talis pupillus sit in potestate Testatoris, & non recadat in alterius potestatem per mortem Testatoris. Unde fit, quod mater non possit facere substitutionem pupillarem relate ad filios, quia filii non sunt in potestate matris; Sicut nec pater relate ad filios illegitimos ob eandem causam, ut notat Less. dub. 7.; Nec avus relate ad nepotem, si pater vivat, quia nepos per mortem avi recidit in potestatem patris viventis.

Ter-

Tertia substitutio dicitur Exemplaris, eo quod sit ad exemplum Pupillaris; acciditque, quando fit substitutio hæredis filio amenti, vel surdo, & mutuo, vel prodigo, cui bonorum administratio sit interdicta; (nam tam surdus simul, & mutus, quam prodigus testari non possunt, nisi ad pias causas.) Quare si pater filio, verbi gratia, amenti substituatur Cajum, & filius moriatur ante pubertatem, talis substitutio erit Pupillaris simul, & Exemplaris; Si vero moriatur post pubertatem, erit solum Exemplaris, & in eadem substitutione continetur etiam Vulgaris, quatenus si filius moriatur ante Testatorem, succedit Cajus, sicut in omni substitutione vulgari. Expirat tamen substitutio exemplaris, si filius amens in sanam mentem redeat, nec cito in insaniam relabatur, & talis substitutio potest etiam a matre fieri cum conditionibus, quæ habentur in leg. *Humanitatis*, Cod. de *Impuberibus*.

III. Quarta substitutio dicitur Fideicommissaria, & est indirecta; nam per illam gravatur hæres, ut hæreditatem vel totaliter, vel partialiter restituat alteri, qui idcirco fideicommissarius dicitur. Est autem hæc substitutio indirecta, quia ministerio hæredis directi debet deferri hæreditas substituto; & ideo potest talis substitutio fieri per Codicillum, non vero reliquæ, quæ sunt directæ; quamvis si reliquæ fiant in Codicillo, ex benigna interpretatione juris habebunt vim substitutionis fideicommissariæ.

Notandum tamen, quod si hæres sit gravatus, potest quartam partem hæreditatis restituendæ fideicommissario, retinere sibi, quæ vocatur quarta Trebellianica, idque tum ne vana sit talis hæredis institutio, tum ut alliciatur ad præstanda onera hæreditatis; A legatis tamen hæc quarta pars non detrahitur, sicut nec si substitutio sit

ad piam causam, ut nec a legatis piis detrahitur Falcidia, de qua diximus art. 3. Quando enim privilegium cum privilegio concurrat, cessat utrumque, & servatur jus commune. Potest etiam Testator expresse prohibere, ne detrahatur quarta ista Trebellianica, aut Falcidia, ut notat Less. loc. cit. Præterea si talis hæres sit in primo gradu cum Testatore, potest detrahere suam legitimam, quæ fideicommissum gravari non potest, & de reliquo detrahere quartam Trebellianicam.

IV. Præter has quatuor Substitutiones dantur duæ aliæ mixtæ, quæ scilicet plures ex quatuor enumeratis substitutionibus complectuntur. Prima dicitur Reciproca, seu Brevisloqua, quæ instituti hæredes sibi invicem substituuntur: Verbi gratia si Testator dicat, Instituo hæredes meos Titium, & Cajum, eosque invicem substituo; In hæc enim substitutione non solum habentur duæ substitutiones vulgares, sed etiam altera erit Pupillaris, si alter tantum sit impubes; utraque vero erit Pupillaris, si erit impubes uterque; Habetur etiam Exemplaris, si verbi gratia, alter sit amens; habetur Fideicommissaria, si fiat vel per Codicillum, vel si fiat in Testamento, imponendo hæredibus, ut qui prior moritur, restituat alteri hæreditatem. Secunda substitutio mixta dicitur Compendiosa; ista autem complectitur plures substitutiones quoad tempora, vel ætates (sicut Reciproca continet quoad personas,) ut si Testator dicat, Instituo hæredem filium meum, & quandocumque hic vita decesserit, substituo Titium; In tali casu, si in morte Testatoris filius sit etiam mortuus, succedit Titius ex substitutione vulgari; si filius moritur deinde impubes, succedit Titius ex Pupillari; Si amens, ex Exemplari; Si post pubertatem sanus decesserit, succedit Titius ex Fideicommissaria, detracta

pro filio mortuo legitima, & quarta Trebellianica.

ARTICULUS VIII.

De Legatis, & Fideicommissis particularibus.

- I. Legatum dicitur donatio a defuncto relicta, & ab heredem præstanda. Differt a Fideicommissis particulari in forma verborum dumtaxat; hoc enim dirigitur ad heredem, illud ad legatarium.
- II. Potest aliquid legari etiam iis, qui non possunt institui heredes, puta Fratribus Minoribus, relinquendo illis annuos redditus ad decennium, aut ad vitam Monachi; Possuntque heredes gravari, ut quotannis aliquid iisdem solvant.
- III. Domus Professa Societatis Jesu capax est etiam hereditatis; dummodo stabilia intra decennium vendantur.
- IV. Quoniam pacto possit res aliena legari?
- V. Qui aliquid legat suo creditori, censetur liberaliter donare, si sit debitor ex contractu voluntario; Secus vero si sit aliunde occultus debitor.
- VI. Confessarius debet, quantum fieri potest, urgere, ut Testator statim restituat, cum passim Testamenta infirmantur.
- VII. Legatum relictum Berta sub conditione nuptiarum debetur illi, etiam si caste vivat.
- VIII. Pariter legatum relictum sub conditione, quod quis a nuptiis abstinereat, dandum eidem, quamvis nubat. Non tamen si fiat sub conditione, quod non iterum nubat.
- IX. In favorem pia causa, & Status Religiosi, ac Sacerdotalis valet legatum relictum sub huiusmodi conditionibus.
- X. Coniux, qui promissit alteri se serva-

turam esse post eius obitum viduitatem, quomodo ad id obligabitur, quando eo sine relinquitur illi legatum?

- XI. Quandonam possit Episcopus legata ad pias causas relicta commutare?
- XII. Non solum Judex Ecclesiasticus, sed etiam Sacularis Executores Testamenti compellere potest ad solutionem Legatorum.
- XIII. Si legatum sit incertum respectu persone, cui danda sit res legata, corrumpit; nisi sit ad pias causas; in quo casu arbitrio Episcopi vel res est dividenda, vel danda pauperibus. Sed quid si legatum sit incertum respectu rei legata?

I. **D**efinitur Legatum, quod sit Donatio quadam a defuncto relicta, & ab heredem præstanda; Convenit etiam talis definitio fideicommissis particulari, verbi gratia si relinquitur in hereditate domus danda Titio. Solum enim in forma verborum differunt Legatum, & Fideicommissum particulare; nam si sermo dirigitur ad legatarium, dicendo, Legatum Titio, dicitur Legatum, si sermo dirigitur ad heredem, rogando, vel imponendo illi, ut det centum Titio, dicitur Fideicommissum particulare; ad differentiam Fideicommissi universalis, quod habetur in substitutione heredis. Præterea certum est, omnes, & solos, qui testari possunt, posse etiam legare; cum legatum non relinquitur, nisi in Testamento, aut Codicillo, & Codicillus non possit fieri, nisi ab eo, qui testari potest, ex leg. Divi, ff. de Jure Codicillorum.

II. Quæritur nunc primo: Quoniam sit capax legati?

Respondeo universim posse aliquid legari omnibus iis, qui possunt institui heredes: Immo iis, qui non possunt institui heredes, possunt legari alimenta competentia, & dos, quæ succed-

succedit loco alimentorum : Similiter Fratribus Minoribus de Observantia, & Cappuccinis, qui non possunt institui hæredes, potest legari aliqua elemosyna in ea quantitate, quam Sanch. lib. 7. cap. 26. examinat apud Laym. cap. 10., Possunt enim eam quantitatem solum recipere, quæ præsentî necessitatî sublevandæ opus est : Quamvis non repugnet, quod supra necessitatem accipiant, quod iis legatur, si iis legetur annuus redditus ad decennium ; quia hoc non videtur longum tempus, sed veluti unum legatum, cujus solutio sit divisa. Immo Sanch. contra Laym. putat, nec repugnare, si legatum annuum sit relictum ad vitam Monachi, cum vita hominis sit incerta. Possunt etiam ex Rodriq. contra Sanch. gravari hæredes ad elemosynas solvendas Fratribus quotannis, cum talis obligatio sit sine ullo jure Monasterii.

III. Domus autem Professa Societatis Jesu potest & hæreditatem, & legata accipere, dummodo bona stabilia non necessaria suo usui vendantur intra tempus non longum, videlicet intra decennium.

IV. Quæritur secundo : Quid possit legari ?

Respondeo, non solum legari posse res proprias, sed etiam alienas, ita ut hæres cogatur illas redimere, si possit, & dare legatario, vel si non possit, dare æstimationem rei ; dummodo tamen Testator adverterit rem illam esse alienam, vel si ignoravit, censetur velle, quod rei æstimatio detur legatario ; puta vel quia est persona conjuncta, vel benemerita, &c. Immo res hæredis semper hoc pacto tanquam propria legatur a Testatore, ut notat Abbas apud Laym., & Vasq.

V. Dubium est, Num debitor aliquid legans suo creditori, nihil exprimens, censetur illud legare in compensationem debiti, an liberaliter ?

Respondent communiter Doctores, quod si quid illi debeat ex contractu voluntario, censetur legare liberaliter, itaut hæres teneatur extra solutionem debiti dare illi rem legatam : Secus vero si aliunde sit debitor ; nam colore, & titulo legati honestius solet aliis debitis satisfieri.

VI. Norandum tamen, Confessarium non debere esse contentum, quod legato satisfiat a Testatore debitoribus ex furto, aut alia læsione injusta ; Quia Testamenta, & Legata sæpius infirmari solent ; & quia restitutio facienda est statim ; Dummodo tamen sine læsione famæ fieri possit, aut non putetur, quod commodius, & sine dubio statim id faciendum sit ab hæredibus, quia scilicet sunt viri probi, hæreditas est pinguis, & legatum est ad pias causas propter debita incerta ; Hæc enim legata cum non pendeant a solemnitatibus Testamenti, non facile evertuntur.

VII. Quæritur tertio : An validum sit legatum relictum sub conditione Matrimonii contrahendi, vel non contrahendi ?

Respondeo, & dico primo, legatum, vel hæreditas relicta sub conditione nuptiarum dari debet, etiam si ille, vel illa non nubat, sed Religionem ingrediatur, ex benigna interpretatione juris, quatenus si Testatori id in mentem venisset, adhuc idem relinquere debuisset. Hinc si relinquatur centum Bertæ, si Religionem ingrediatur, & biscentum, si nubat, probabiliter ex Sà, Armill., & aliis contra Molin., Sanch., Guttier. apud Laym. cap. 10., danda illi sunt biscentum, etiam si ingrediatur Religionem ; Quamvis enim Testator id faciat ex bono fine, puta ex honesta educatione proliis, & non ut retrahat a Religione, tamen quia id aliquo modo a Religione retrahit, non videtur subsistere.

VIII. Dico secundo, legatum, vel hære-

hæreditas relicta sub conditione, Si nuptiæ non contrahantur, dari pariter debet, quamvis nuptiæ contrahantur, ex leg. *Quoties. ff. de Conditionibus*; Quod tamen verum est tantum de primis, non de secundis nuptiis; Quare si legentur alicui Virgini biscentum, si matrimonio abstinerit, centum, si nupserit, danda sunt illi biscentum, quamvis nupserit; idque etiam in foro conscientiæ, ex Molin. disp. 207., Sanch. lib. 1. dub. 44. contra Vasq., Medin., Guttier.; Et idem dicas, si legatum fiat sub conditione, quod non fiant nuptiæ sine consensu tertii, quia hoc obstat libertati matrimonii.

IX. Notandum tamen, quod sicut valide apponitur conditio non nubendi, quando legatur aliquid viduo, vel Viduæ, dicendo, verbi gratia, Relinquo illi centum sub conditione, quod non iterum nubat; ita valide talis conditio etiam apponitur in favorem piæ causæ, & in favorem Status Religiosi, aut Sacerdotalis, verbi gratia, dicendo, Relinquo centum Virgini, si abstinerit a matrimonio, aliter ea centum dentur pauperibus; vel si dicatur, Relinquo centum Titio, si non duxerit uxorem, sed Religionem ingrediatur, vel Sacros Ordines suscipiat, ut notat Molin. disp. 207.: Et ratio a priori est, quia dispositiones legum civilium non possunt præjudicium ferre causis piis, quando non approbantur jure Canonico.

Dico tertio, Legatum, vel hæreditas relicta sub conditione, si Religionem ingressus non fuerit, debetur, etiam si Religionem ille ingrediatur; nam conditio, quæ bonis moribus repugnat, rejicitur tanquam inutilis in ultimis voluntatibus.

X. Rogabis, An uxor, quæ promisit conjugii post ejus mortem se non transfuram ad secundas nuptias, teneatur stare huic promissioni, præsertim si eo sine legatum aliquod illi relictum sit?

Respondeo certum esse, quod ea non possit legatum acquirere, & simul nubere, si legatum relictum sit sub conditione, quod non nubat; quare alterutrum poterit eligere: Si vero sponte promisit non nubere, obligabitur vi promissionis, saltem sub veniali, si juramentum non accessit. Quod si incontinentiæ periculum immineret, promissio illa non videtur obligare, cum non censeatur voluisse se obligare cum tanta difficultate; quare poterit petere relaxationem juramenti, si promissionem juravit. Legatum tamen sub ea conditione relictum, quod non nubat, tunc retinere non poterit. Demum si uterque conjux voluit invicem se obligare ad servandam viduitatem, quamvis ad id ex justitia obligentur, poterunt tamen excusari a mortali ob levitatem materiæ, quia exiguum damnum censeatur illud, quod conjugii mortuo, per id inferitur, nisi forte liberis susperstitibus grave damnum oriretur ex secundis nuptiis sui parentis.

XI. Queritur quarto: Quinam possit commutare legata?

Respondeo, legata pia, si non possunt applicari ad id, ad quod Testator disposuit, (verbi gratia, si relinquitur pecunia ad ædificandum novum Monasterium, ad quod illa pecunia non sufficit,) debent applicari arbitrio Episcopi, & Executorum Testamenti ad aliam piam causam; ita tamen ut quantum fieri potest, voluntas Testatoris impleatur, ut docent Covarr., & Abb. apud Laym. ex cap. *Nos quidem, de Testamentis*: Legata tamen profana, si nequeunt applicari juxta mentem Testatoris, caduca fiunt. Si tamen voluntas Testatoris impleri potest, non est licitum commutare legatum in aliud opus præstantius, nisi de licentia Sedis Apostolicæ ex justa, & necessaria causa; ut habetur in jure Canonico apud Mo-

Molin. disp. 240. Et in jure Civili apud Laym. prohibitum est, ne res Civitati legata ad unum usum convertatur in alium sine Principis auctoritate: Potest tamen Episcopus ex Sâ, Covarr. apud Laym. lib. 3. cap. 11. num. 11. aliquando cum consensu hæredis, & Executorum Testamenti convertere legata in alios similes usus, non per modum dispensationis, ut potest Pontifex, sed per modum Epichejæ interpretando voluntatem Testatoris, quod aliter disposuisset, si prævidisset, quod de novo habetur; Verbi gratia, si reliquisset centum ad restaurationem Ecclesiæ, vel ad Vasa Sacra, & alius interim reliquerit pecuniam ad eundem effectum, poterit per Epichejam ab Episcopo legatum commutari; Et idem docent, si convertatur ad usum magis Christianæ Republicæ, & Religioni necessarium, cui aliunde subveniri nequit sine magna difficultate.

XII. Hic autem notandum ex Sylvest., & Sâ, Executores Testamenti peccare mortaliter, si longo tempore sine justo impedimento differant exequi, quæ defunctus præceperat; Et ad id compelli possunt tam a Judice laico, quam ab Ecclesiastico; cum officium hujus Jurisdictionis sit mixti fori, deturque locus præventioni: Spectat autem potissimum ad Ecclesiasticum Judicem, præsertim si quid relinquatur ad causas pias; quia ex cap. Super, de Verbor. signific. Judex Ecclesiasticus subvenire debet personis miserabilibus, & multo magis si sint omni ope destitutæ, sicut sunt defuncti, qui causam suam agere non possunt adversus hæredes. Pœnæ autem negligentibus Executoribus in Jure

statutæ recensentur a Covarr., Abb, Sylvest., Laym., & aliis.

XIII. Quæritur quinto: Relicta incerta quomodo executioni mandanda sint?

Respondeo, si incertitudo sit ex parte legatarii, verbi gratia, quia duo eodem nomine vocantur, & ignoretur, cui danda sit res legata, tunc legatum corrumpitur, ex leg. Si quis pluribus, ff. de Rebus dubiis; & quamvis Molin. disp. 197. putet, in tali casu in foro conscientiæ rem esse dividendam, negat tamen id Laym., quia jus Civile tollit hanc obligationem ad tollendas, & vitandas occasiones litium: Excipitur tamen, si legatarius sit pia causa, cum jus Civile non possit præjudicium terre piæ causæ; Unde tunc vel res est dividenda, vel danda Ecclesiæ pauperiori, aut Parochiali Civitatis, in qua Testator domicilium habebat, aut pauperibus arbitrio Episcopi loci. Si tamen incertitudo sit ex parte rei legatæ, verbi gratia, si ignoretur Bos ne, an Equus, Vestis A, an Vestis B sit legata; tunc si eæ res sunt in Patrimonio Testatoris, danda est res una mediocris ad arbitrium legatarii; Quod si non sit in Patrimonio Testatoris, danda est res ad arbitrium hæredis, etiam si minimi pretii, dummodo servetur proprietas verborum, usus consuetus, & mens Testatoris, prout ex conjecturis colligi potest: Excipiunt tamen Abbas, & Covarr. contra Molin., & Sanch., si res sit legata causæ piæ; tunc enim putant dandam esse rem in eo genere maximi, non minimi pretii; cum ea præsumatur pia mens Testatoris. Atque hic sit hujus annui pensæ (Sed oh ubi Æternitatis!)

F I N I S.

Ad M. D. G., & B. V. sine labe Conceptæ.

S Y.